

		Klinikk for psykisk helse - psykiatri og avhengighetsbehandling		Retningslinje
Vurdering av samtykkekompetanse ved vedtak gjort etter lov om psykisk helsevern				Side 1 av 3
Dokument ID: II.KPH.2.5.1-26		Godkjent dato: 19.11.2022	Gyldig til: 19.11.2024	Revisjon: 2.00

Klinikk for psykisk helse - psykiatri og avhengighetsbehandling/Pasientforløp/Behandling/Dom Tvang

Formål

Sikre faglig forsvarlig vurdering av samtykkekompetanse i forbindelse med vedtak ved lov om psykisk helsevern.

Omfang

Helsepersonell i KPH.

Bakgrunn

Etter endring i psykisk helsevernloven med virkning fra 1. september 2017, er det et vilkår at pasienten må mangle samtykkekompetanse ved vedtak etter lov om psykisk helsevern. Krav om manglende samtykkekompetanse gjelder ikke der pasienten utgjør en «*nærliggende og alvorlig fare for eget liv eller andres liv eller helse*». Ved følgende vedtak er det aktuelt:

- tvungen observasjon (psykisk helsevernloven § 3-2)
- tvungent psykisk helsevern (psykisk helsevernloven § 3-3)
- undesøkelse og behandling uten eget samtykke (psykisk helsevernloven § 4-4).

Vilkåret om manglende samtykkekompetanse kommer i tillegg til de vilkårene som allerede oppstilles i disse tre bestemmelsene; grunnlidelse, tilleggsvilkår, frivillighet og total hensiktsmessighet.

Det er ikke gjort unntak fra vilkåret om manglende samtykkekompetanse når det gjelder *pasientens egen helse* ved tvungen psykisk helsevern. Dette betyr at man ikke kan iverksette tvangsinngrep med hjemmel i øyeblikkelig hjelp-bestemmelsen, med den begrunnelse at det foreligger fare for pasientens helse. En pasient med alvorlig sinnslidelse med samtykkekompetanse kan velge å seponere antipsykotika selv om dette kan medføre en reduksjon i funksjonsnivå og svekket helse.

Hvem vurderer pasientens samtykkekompetanse?

Helsepersonell som er faglig ansvarlig for den helsehjelp som ytes, avgjør om pasienten har samtykkekompetanse.

Faglig ansvarlig er psykiater eller psykologspesialist.

Hvem har samtykkekompetanse

Hovedregel er at personer over 16 år har samtykkekompetanse i helsespørsmål.

Samtykkekompetanse kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.

Vurdering av samtykkekompetanse

Samtykkekompetanse skal vurderes konkret i forhold til den helsehjelp som skal gis. Pasienter med demens, psykisk utviklingshemming og alvorlig sinnslidelse kan ha samtykkekompetanse i forhold til en gitt situasjon.

En pasient kan ha samtykkekompetanse selv om pasienten har redusert sykdomsinnsikt.

Utarbeidet av: Gro M. Eilertsen, Ann Karin Øy, Vegard Ø. Haaland	Fagansvarlig: Vegard Ø. Haaland	Godkjent av:	
--	---	--------------	--

 SØRLANDET SYKEHUS	Vurdering av samtykkekompetanse ved vedtak gjort etter lov om psykisk helsevern				Side: 2 Av: 3
	Dokument-id: II.KPH.2.5.1-26	Utarbeidet av: []	Fagansvarlig: []	Godkjent dato: 19.11.2022	Godkjent av: Ingeborg Sele Danielsen

Klinikk for psykisk helse - psykiatri og avhengighetsbehandling/Pasientforløp/Behandling/Dom Tvang

Vurderingen skal omfatte følgende områder:

- Forståelse (F): evnen til å **forstå** informasjon som er relevant for beslutningen om helsehjelp
- Anerkjenne (A): evnen til å **anerkjenne** denne informasjonen i sin egen situasjon
- Resonnere (R): evnen til å **resonnere** med relevant informasjon i en avveining av de ulike behandlingsoalternativene
- Valg (V): evnen til å uttrykke et **valg**.

Vurdering av samtykke gjøres i samtale med pasient.

- Vurdering gjøres ut fra mal: Journalnotat – Samtykkekompetanse.
  - Eksempler på spørsmål og svar som kartlegger pasientens FARV skal føres.
- Pasientens erfaringer og refleksjoner knyttet til eventuelle tidligere tvangsvedtak, innhentes.
- Annet kvalifisert helsepersonell og/eller pårørende uttaler seg.

Informasjon om følgende innhentes og dokumenteres:

- Sykdomsforløp/sykdomsfase
  - Foreligger det kunnskap om pasientens atferd i ulike sykdomsfaser som kan belyse samtykkekompetansen?
- Kognitive vansker som kommer til uttrykk ved den psykiske lidelsen.
  - Dette samsvarer ikke med nedsatt evnenivå eller intelligens, og forutsetter ingen nevropsykologisk utredning. Kognitive vansker viser til evne til å forstå og resonnerer. En kan ha redusert intelligens, men allikevel inneha samtykkekompetanse. Dette er en klinisk vurdering.
- Eventuelle rusmidler og legemidler som (kan) påvirker samtykkekompetansen må dokumenteres.

Vurdering av samtykkekompetanse drøftes i flerfaglig team/behandlertmøte eller med samarbeidende helsepersonell.

Vurdering dokumenteres i eget journalnotat (se mal for Samtykkekompetansevurdering).

Samtykkekompetanse og pårørende involvering

Der pasienten vurderes å ikke inneha samtykkekompetanse skal avgjørelsen om mulig legges frem for pasienten og dennes nærmeste pårørende, selv om pasienten motsetter seg dette.

Pasientens nærmeste pårørende får selvstendige rettigheter til informasjon og medvirkning der pasienten mangler samtykkekompetanse jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-1 tredje ledd (*Dersom pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten*) og § 3-3 annet ledd. Der pasienten åpenbart ikke kan ivareta sine interesser på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, demens eller psykisk utviklingshemning, har pasientens nærmeste pårørende rett til informasjon om pasientens helsetilstand, og om helsehjelpen. Nærmeste pårørende skal i slike tilfeller ha informasjon i samme utstrekning som pasienten selv ville ha fått, dersom vedkommende hadde hatt full evne til å forstå informasjonen. Dette vil for eksempel være opplysninger om diagnose, behandling, bivirkninger, prognoser og opplæring om lidelsen og mestring av denne, så vel som skader og alvorlige komplikasjoner som følge av helsehjelp (**Veileder om pårørende i helse og omsorgstjenesten, IS 2587**).

 SØRLANDET SYKEHUS	Vurdering av samtykkekompetanse ved vedtak gjort etter lov om psykisk helsevern				Side: 3 Av: 3
Dokument-id: II.KPH.2.5.1-26	Utarbeidet av: []	Fagansvarlig: []	Godkjent dato: 19.11.2022	Godkjent av: Ingeborg Sele Danielsen	Revisjon: 2.00

Klinikk for psykisk helse - psykiatri og avhengighetsbehandling/Pasientforløp/Behandling/Dom Tvang

Kryssreferanser

Eksterne referanser